XXVII ANUL XXVII

NR. 12 DECEMVRIE 1937

/2

REVISTA TEOLOGICĂ

REDACȚIA ADMINISTRAȚIA

SIBIU, ACADEMIA TEOLOGICĂ ANDREIANĂ

REVISTA TEOLOGICĂ

APARE LUNAR

SUB PATRONAJUL I. P. S. MITROPOLIT NICOLAE

ABONAMENTUL PE UN AN: 260 LEI.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

ACADEMIA TEOLOGICĂ, SIBIU, STRADA MITROPOLIEI 24—28

ÎN ACEST NUMĂR:

Anul XXVII Decemvrie 1937 Nr. 12

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

Redactor: Prof. GRIGORIE T. MARCU

DUMNEZEU ŞI TIMPUL

IDEI GENERALE

De Prot. Dr. DUMITRU STĂNILOAE
Rectorul Academiei teologice „Andreiane"

Taina supremă a lumii e întruparea Fiului lui Dumnezeu, coborîrea Lui din „cer" în condiţia de existenţă omenească, „devenirea" Lui om. Mintea omenească a căutat să scape de sub povara acestui mister, care stă nestrăbătut de minte în centrul existenţii, fie prin dochetism fie prin nestorianism, evitând prin ambele teorii înomenirea Fiului lui Dumnezeu: în dochetism Cuvântul lui Dumnezeu rămâne în condiţia de existenţă de mai înainte, acoperindu-şi-o doar de ochii lumii printr'o perdea, reală sau iluzorică; în nestorianism Dumnezeu-Cuvântul rămâne în planul Său de viaţă transcendent omului, stabilind doar printr'un fir deosebit o legătură mai strânsă cu omul Isus.

Dochetismul e mai frecvent de cum ne închipuim. El se ascunde de cele mai multe ori chiar şi în cugetarea celor mai autorizaţi reprezentanţi ai Bisericii, cari nu folosesc cuvintele: „s'a umilit", „s'a coborît", „a pătimit", „a flămânzit", „a plâns", decât ca flori oratorice înduioşătoare, neînchipuindu-şi, Doamne fereşte, că Dumnezeu-Cuvântul a suferit în realitate şi sincer toate acestea.

Iar nestorianismul a fost reluat în timpurile din urmă de o întreagă şcoală a teologiei protestante: de aşa zisa teologie dialectică, numită astfel pentrucă socoteşte eternitatea şi timpul într'o relaţie de absolută exclusivitate, ca

două realităţi opuse şi contradictorii, între cari nu poate avea loc nici un schimb, nici o comunicare, nici o trecere.

Şeful şcoalei, Karl Barth, scria în 1922 („Das Wort Gottes" pg. 31): „Ce e aşadar această tăietură necruţătoare, această prăpastie fără fund, în faţa căreia ni se porunceşte să ne oprim, decât graniţa care desparte şi trebue să despartă între Dumnezeu şi lume, Creator şi creatură, sfinţenie şi păcătoşi, între ideea supracerească a binelui şi între toate apariţiile ei cari sunt ca atare în mod necesar fragmentare şi infinit de nedesăvârşite".

Cu două noţiuni operează în special această şcoală ca să exprime opoziţia ireductibilă ce există între Dumnezeu şi lume: cu eternitatea şi timpul. Eternitatea este modul de existenţă atotperfectă a lui Dumnezeu, iar timpul este forma de existenţă defectuoasă şi păcătoasă a lumii noastre. Dela eternitate la timp, sau viceversa, nu există nici o punte de trecere. Ele sunt despărţite printr'o „linie mortală". (Todeslinie. A se vedea expunerea clară a acestor idei la Hans Wilhelm Schmidt, Zeit und Ewigkeit, 1927, pg. 23—25).

Consecventă cu aceste premise, teologia dialectică disolvă revelaţiunea şi întruparea Fiului lui Dumnezeu în ceva care nu mai poate fi numit revelaţiune sau întrupare a lui Dumnezeu. Cuvântul lui Dumnezeu, oricât de mult s'ar apropia de lume, nu mai poate intra înăuntrul ei, nu mai poate deveni ca un membru al acestei lumi — persoană omenească, — însuşindu-şi condiţiile ei de existenţă, ci rămâne la oarecare distanţă, într'o legătură greu de precizat cu apariţia istorică care s'a numit Isus. Cu dreptate afirmă H. W. Schmidt: „Teologia dialectică nu cunoaşte christologie" şi tălmăceşte ideile ei în această chestiune în expresii ca acestea:

„In istorie şi timp nu există revelaţie a eternităţii... Isus din Nazaret este numai o indicaţie a punctului de intersecţie între timp şi eternitate. Dar punctul însuşi rămâne ascuns înapoia figurii istorice a lui Hristos şi „nu are nici o extindere în planul cunoscut nouă. Ca apariţie pământească Isus e pământesc. Niciodată nu are loc o împreunare între Dumnezeu şi om" (pg. 34—35).

* * *

Pentru teologia dialectică timpul este forma vieţii în păcat. De aceea nu poate fi şi deveni Dumnezeu prezent în el. Timpul şi păcatul, istoria şi răul, sunt corelative. Nu poate exista una fără să existe şi cealaltă, şi nu poate înceta una fără să înceteze şi cealaltă.

Concepţia aceasta categoric necreştină nu este decât concluzia ultimă din teza luterană că omul nu poate fi spălat de păcate cât e în viaţa aceasta, că el rămâne în mod fatal să-şi continue viaţa de dinainte de Hristos, numai cât Dumnezeu nu i le mai ia în nume de rău, ci priveşte la ele iertător, îndurător ca şi când n'ar fi păcate.

Dumnezeu însuşi ar sta aşadar neputincios în faţa acestei realităţi, medalie cu două chipuri: păcat şi viaţă în timp, în istorie. Dumnezeu nu poate ajuta întru nimic la ruperea păcatului din societatea timpului. El poate nimici medalia întreagă — viaţa omenească în istorie, — dar întrucât aceasta n'o vrea, *trebue* să lase şi păcatul în existenţă.

Concepţia aceasta care face din păcat fatalitate impusă de timp, în faţa căreia libertatea omenească e iluzorică, stă în contrazicere cu învăţătura creştină că timpul e creat de Dumnezeu şi nu e o manifestare a păcatului. Dumnezeu a creat timpul înainte de căderea în păcat. Numărarea celor 7 zile în episodul creaţiunii e o dovadă. Dacă păcatul ar fi indisolubil legat de timp, am face pe Dumnezeu autor al păcatului, odată ce e autor al timpului.

Dacă timpul e făptura lui Dumnezeu el nu implică numai decât o trăire păcătoasă. In el se poate trăi şi virtuos, cum au trăit primii oameni o bucată de vreme. Dacă timpul ar fi inevitabil forma vieţii păcătoase, Isus Hristos ar fi păcătuit şi el, ceeace afirmă teologia dialectică, dar respinge creştinismul.

In timp se poate trăi şi fără de păcat, sau timpul poate forma şi stadiul în care să progreseze omul în sfinţenie.

Dacă aceasta se întâmplă rar, nu e de vină timpul, ci lenea noastră de-a face eforturi spre viaţa virtuoasă. Şi dacă experiem cele mai adeseaori timpul ca pe ceva chinuitor, ca pe o povară, tot păcatul din noi este de vină, tot puţinătatea vieţii autentice în noi. Regretăm clipele mai bune ale trecutului pentrucă ne doare vre-un neajuns al

nostru în clipa de față. Dacă ar lipsi acest neajuns nu le-am regreta. Ne dor anumite amintiri ale trecutului, pentrucă ne-am comportat păcătos în ele și ne-am pecetluit în rău toată linia vieții noastre. Așteptăm încordat viitorul când vrem să scăpăm de golul unei preocupări a clipei de față sau de alt neajuns al acestei clipe. Dar ne e frică de viitor când știm că el va fi o scadență pentru păcatele noastre din trecut și de acum.

Când ne-am comporta în toate clipele la fel de corect și de moral, când le-am umplea pe toate ca o trăire plină a faptei, a sentimentului, a ideilor nobile, nici n'am ști cum trec, n'am regreta dureros trecutul și n'am aștepta încordat viitorul. Timpul n'ar fi simțit ca o povară, ci ca un continuu prilej de bucurii curate.

Biserica ortodoxă și catolică recunoaște posibilitatea celor mai minunate progrese morale ale creștinilor în timp. Istoria întreagă nu trebue să rămână fatal și definitiv în puterea răului, ci e posibil un progres moral în ea.

Protestantismul neagă posibilitatea faptei morale și deci admiterea ei ca ajutor la mântuire, pentrucă fapta e mai mult legată de timp și factor determinant în timp. Afirmând fapta morală, creștinismul neprotestant afirmă posibilitatea unei intervenții în bine asupra istoriei, ceeace protestantismul neagă.

Considerarea timpului în mod inevitabil ca forma existenței în păcat duce și la scoaterea totală a lui Dumnezeu din el. Dar aceasta însemnează a limita enorm puterea lui Dumnezeu. Dacă scoatem pe Dumnezeu din toată istoria omenească, la ce se mai referă în afară de El puterea Lui? Cine a făcut lumea nu poate fi scos de lume, afară din cuprinsul ei. Timpul e constitutiv creațiunii, nu păcatului, iar creațiunea implică în noțiunea ei puterea lui Dumnezeu asupra ei, prezența puterii lui Dumnezeu în ea.

Lumea ca creată nu se poate menținea în existență nici o clipă fără voința și puterea Creatorului, care ea o susține. Lumea n'a putut fi făcută infinită. Ca atare chiar dacă ar fi fost înzestrată cu o anumită cantitate de putere de viață, din al doilea moment al existenței ei s'ar fi simțit o scădere în puterea ei de viață și deci un început de per-

turbare a echilibrului din ea. (A nu se lua exemplul omului sau al plantei care nu se resimte de cât după un anumit timp de împuţinarea puterii vitale. Şi omul şi planta primesc puteri nouă dela factorii împrejmuitori. Dar lumea de unde ar primi, dacă n'ar avea legătura cu Dumnezeu?)

Providenţa dumnezeească este un fel de creaţiune în fiecare clipă a lumii prin Dumnezeu. Nu o creaţiune a tiparelor, ca la creaţiunea propriu zisă, ci o revărsare necontenită de putere nouă în lume, aşa cum omul numai printr'o necontenită primire de putere nouă se poate menţinea.

Dumnezeu ţine „în fiecare clipă" lumea în palmă. Că permite vermuleţilor din ea să-şi bată joc de această palmă susţinătoare şi continuu creatoare, aceasta explică cum e posibil să existe şi cel rău, fără a fi responsabil de fapta lui rea, Dumnezeu.

Iar când zicem că Dumnezeu ţine lumea în palmă „în fiecare clipă", spunem implicit că şi timpul e continuu creat de Dumnezeu. El ne dă fiecare moment. Nu putem conta cu dela noi putere pe nici o clipă viitoare a vieţii noastre. Pentru fiecare trebue să-i mulţumim lui Dumnezeu, care ne-o dă ca nou prilej de a ne face şi arăta mai tari, mai bărbaţi în virtute, în vrednicie, mai demni de El.

Dumnezeu e în afară de timp?

Dar nu străbate El fiecare clipă? El este suveran al timpului, dar cine ar putea să-L exileze din timp? Iar când se coboară înăuntrul timpului ca unul din nou, vine întru ale Sale, — e drept întru cele mai mici ale Sale — şi ce L-ar putea împedeca s'o facă?

RENÉ DESCARTES

De Preot Dr. NICOLAE TERCHILĂ
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Lumea întreagă comemorează pe marele filosof francez R. Descartes (latineşte R. Cartesius) în anul acesta, pentrucă acum se împlinesc 300 de ani (1637—1937) de când a apărut la Leyda opera sa monumentală întitulată: *Cuvântare asupra metodei de a-şi conduce bine raţiunea şi a căuta adevărul în ştiinţă.*

René Descartes, educatorul filosofic al Franţei (Magister Galliae), unul din cei mai mari gânditori şi îndrumători ai omenirii, s'a născut în anul 1596 în La Haye (Touraine) şi a murit în anul 1650 în Stockholm. Descendent al unei familii nobile, cercetează o şcoală iezuită, în care se distinge prin adâncimea gândirii şi prin spiritul său neîntrecut de observaţie. Se simte atras mai ales de matematici pentrucă această ştiinţă exactă, care se caracterizează prin „evidenţă" şi „certitudine", îi stâmpără mai mult dorul său fierbinte după adevăr.

Dar gânditorul nu caută adevărul numai în abstracţii, ci şi în cartea cea mare a lumii. Descartes vrea deci să cunoască lumea, călătoreşte, mânat de setea după adevăr, prin Olanda, Danemarca, Germania, Elveţia, Italia şi îşi încheie viaţa în Stockholm, la curtea reginei Cristina a Suediei, care l'a învrednicit de cinstea deosebită de a-l invita personal pe marele gânditor la sine.

Opera lui Descartes este vastă. Ch. Adam şi Paul Tounery între anii 1897 şi 1910 au publicat-o în 11 volume mari, cel de al 12-lea cuprinzând viaţa lui Descartes şi un studiu asupra lucrărilor lui.

In româneşte au apărut: 1. René Descartes: „Studii asupra metodei de a întrebuinţa bine raţiunea" trad. de Riureanu. Bucureşti; 2. „Descartes. Metafizică şi ştiinţă" de Mih. Uţă. Bucureşti 1930; 3. D. C. Noica: „Viaţa şi opera lui René Descartes". Bucureşti 1937.

In înţelesul cel mai profund şi mai larg al cuvântului, Descartes a devenit educatorul filosofic al francezilor. El apare în istoria poporului său la acel moment mare, când în Franţa de sub conducerea înţeleaptă a cardinalului Richelieu unitatea politică şi religioasă devine o realitate. Descartes trăieşte in zilele acelea, în cari Corneille, marele tragedian al Franţei prin eroii tragediilor sale „Cinna", „Horace" realizează planul de educaţie politică a lui Richelieu, creatorul naţiunii franceze eroice.

Provedinţa divină îşi face darul său deplin faţă de poporul francez trimiţându-i acestuia în aceiaş vreme şi pe marele filosof Cartesius, care dă poporului său acea cugetare clară şi distinctă, prin care se caracterizează până azi filosofia franceză. Descartes-filosoful împreună cu marii săi contemporani Richelieu-politicianul şi Corneille-poetul au asigurat Franţei un loc de frunte în cultura şi politica lumii întregi.

Caracterul veritabil franţuzeşc al lui Descartes se descopere impresionant în „Studiul asupra metodei" apărut acum 300 de ani. In această lucrare, reuşeşte să întemeieze o metodă ştiinţifică bine închegată, pe care o numeşte arta cugetării, la care ajunge după o îndelungată şi grea frământare sufletească. Cartea aceasta este până astăzi itinerarul cugetării filosofice pentru toţi francezii. Valoarea ei pentru educaţia spirituală a naţiunii franceze este incalculabilă.

Această mare importanţă a cărţii rezultă din faptul că ea s'a născut din adâncimile firii franceze, din tendinţa spre „certitudine" şi „claritate", tendinţă ce apare în toate manifestările spiritului francez, fie în domeniul speculaţiunii filosofice, fie în analize psihologice, fie în creaţii artistice, sau în măsuri politice.

Normele activităţii logice a intelectului în metoda cartesiană sunt următoarele: 1. Să nu primesc niciodată un lucru drept adevărat dacă nu l-am cunoscut în mod evident că este adevărat; 2. Să despart problema, pe care o cercetez în părţi cât de mici şi de multe cu putinţă, spre a o putea rezolva mai bine; 3. Să conduc gândirile mele în ordine, începând cu cele mai simple şi cele mai uşor

de înţeles, pentru a mă ridica apoi cu încetul până la cunoştinţa celor mai complicate şi 4. Să fac peste tot disecări atât de complete şi revizuiri atât de generale, încât să fiu sigur, că nu am omis nimic.

Tratatul îşi ajunge punctul său culminant în partea a patra, care ne descopere temelia teoriei cunoaşterii formulată în vestita propoziţie cartesiană „cogito ergo sum" (cuget, deci extst). Cum descopere Descartes acest adevăr, care nu este o concluzie logică, ci o convingere câştigată pe calea intuiţiei nemijlocite.

Frământăriie prin cari a trecut Cartesius până ce a ajuns la teoria cunoaşterii sale, le poate avea numai celce tinde spre independenţă spirituală. El observă că multe dintre adevărurile, cari îi păreau evidente în tinereţă, s'au dovedit ulterior false sau îndoielnice. Astfel se vede nevoit să tragă la îndoială toate cunoştinţele cari nu sunt absolut sigure. Aşa trebuia să tragă la îndoială chiar şi certitudinea cunoştinţelor dobândite pe calea nemijlocită a simţurilor. Mi se pare — zice Descartes — un fapt absolut sigur, că de pildă şed la gura sobei şi ţin în mână o carte. Dar şi în vis pot avea această sensaţie, deşi realitatea este alta. Deci visul nu poate fi deosebit de realitate prin nici un criteriu sigur. Şi în forma aceasta putem trage la îndoială existenţa sigură a oricărei realităţi, a lui Dumnezeu, a cerului, a corpurilor, chiar şi a corpului propriu. Doar simţurile ne pot înşela.

Dar din această mare a îndoielii se înalţă o stâncă a certitudinei absolute. Toate le putem trage la îndoială, nu însă faptul, că celce cugetă, există. „Cuget, deci exist", (cogito ergo sum) este un adevăr pe care nu-l pot trage la îndoială toate sforţările scepticilor. La acest adevăr nu ajungem pe calea raţionamentelor îndelungate; el este evident, el este o certitudine ce se impune sufletului în mod nemijlocit.

Dar chiar şi acest adevăr ar putea fi o rătăcire, iar criteriul evidenţei o capcană, dacă nu ne-ar garanta certitudinea evidenţei Dumnezeu, care nu vrea să ne amăgească. De aici rezultă faptul, că Descartes deşi a descoperit în ordine cronologică mai întâi „Cogito", acest principiu a fost însă mai înainte asigurat prin argumentul

pentru existenţa lui Dumnezeu. Intreaga lui logică este străbătută de firele cugetării sale religioase.

Toate operile lui Descartes ne prezintă pe marele gânditor în sufletul căruia matematicianul şi naturalistul se află în continuă luptă cu omul religios. El este convins că adevărurile matematice nu sunt autonome, ci toate depind de Dumnezeu. Mai presus de toate există Dumnezeu. El este garanţia supremă pentru existenţa şi adeveritatea lucrurilor şi a legilor.

Existenţa lui Dumnezeu o dovedeşte Descartes cu argumentul cauzalităţii formulat astfel: Fără cauză nu se poate produce în lume nimic. Cauza nu poate să conţină mai puţină realitate ca efectul. Noi aflăm în noi ideea despre Dumnezeu, ca fiinţă desăvârşită. Omul ca fiinţă mărginită, imperfectă, nu poate să nască ideea perfecţiunii divine sau a divinităţii. Aceasta nu poate deriva decât dela o fiinţă desăvârşită, deci trebue să existe Dumnezeu. Dacă n'ar fi Dumnezeu, n'ar putea să fie nici idea de Dumnezeu, pe care o întâlnim la toate popoarele din lume.

Doctrina despre suflet o desvoltă Descartes pornind din prima certitudine: cogito ergo sum. Cu acest prim adevăr este împreunat un al doilea, anume: *ce sunt eu*. Pentrucă — zice Descartes — eu pot trage la îndoială chiar şi existenţa trupului meu, dar nu pot dubita în faptul că cuget, deoarece dubitând, cuget. Eu sunt deci o fiinţă cugetătoare (suflet, spirit, raţiune). Eu nu sunt corpul meu, nici un eter fin răspândit în acest corp, a cărui existenţă am tras-o la îndoială. Eu sunt o substanţă a cărei esenţă este cugetarea şi care, pentruca să fiinţeze, n'are nevoie de spaţiu, nici de trup. Chiar dacă ar înceta trupul de a exista, sufletul n'ar înceta să fie, ceea ce este.

Aici nu este locul să facem o expunere temeinică a sistemului cartesian. Scopul nostru a fost numai să evocăm în faţa mulţimii figura gânditorului francez, care rămâne în veci o întrupare neîntrecută a spiritului francez atât ca îndrumător al cugetării filosofice, cât şi al vieţii morale sau al cunoaşterii lui Dumnezeu.

ARTĂ ŞI MORALĂ[1]

De Preot I. CONSTANTINESCU

Evident că între aceste extreme, unii au afirmat că adevărul stă la mijloc. Şi în adevăr, iată ce spune un încercat estetician: „Această opoziţie a subiectului gânditor şi a obiectului gândit, e încă o pseudo-problemă. Nu există viziune fără retină, dar nu există fără o rază luminoasă, decât în halucinaţie, adică în eroare. La fel artistul nu admiră subiectiv decât ceeace are oarecari porţiuni armonioase obiectiv. Frumuseţa unei consonanţe şi urâţenia unei disonanţe depind în mare parte de eu, de vibraţia mea personală. Dar eu depind de ele, pentrucă ele mă fac să vibrez moralmente şi fiziceşte. Omul a cărui admiraţie personală n'ar ţinea nici o socoteală de natura operelor admirate, n'ar putea fi decât un nebun. Legile frumuseţii deci, departe de a rezida sau în obiectele gândite, sau în subiectul care le gândeşte, constau în oarecari raporturi între amândouă, ele sunt una din formele multiplelor reacţii mutuale".[2] Evident că dacă s'ar trage concluzia firească, frumosul ar trebui să fie după aceasta ultimă teorie, o conexiune de forme obiective, cu anumite însuşiri subiective, ceeace-i destul de vag şi imprecis.

Toate aceste definiţii însă, au provenit din părăsirea punctului de vedere metafizic, punctului de vedere creştin şi întemeierea unei estetici pozitive, empiriste. Ori estetica nu poate părăsi punctul de vedere creştin, metafizic, ca şi morala. Frumosul nu se pretează la o înţelegere justă şi definitivă în pozitivism; el este o valoare obiectivă şi transcedentală. Acele însuşiri sau forme obiective conexate cu unele subiective, sunt elementele din cari şi cu ajutorul cărora se formează arta; ele însă trebue să fie iluminate de o valoare obiectivă şi transcedentală, frumosul.

Creştinismul, începând cu Dionisie Areopagitul, Fer. Augustin, Toma de Aquino, Jaques Maritain, iar la noi dl

[1] Continuare dela pag. 385.

[2] Ch. Lals: Notions d'esthetiques. Paris, pag. 3.

Nichifor Crainic,[1] singurul care s'a ocupat de frumosul creştin, toţi sunt de acord în a arăta că frumosul este transcendent şi obiectiv. „Frumuseţa e însuşi numele lui Dumnezeu, întipărit cu tipare de lumină în creaţiune. Reflexele ei ne ating cu luciri de fulger şi la farmecul ei participăm prin contemplaţie, prin acel instinct imediat ce ne face să tresărim, la sezisarea a tot ce e proporţie, armonie, perfecţiune, strălucire. E iubirea sădită în noi, puterea de atracţie între cele de jos şi cele de sus, care ne înalţă către sferele superioare, pentru a putea întrezări, ca prin enigmă şi văl, limpezişul fulgerător al oceanului de armonii în care lumea noastră nu e decât o insulă scăldată în lumină" (N. Crainic). „A reda ceva din acel farmec negrăit, adaugă mai departe acelaş autor, e menirea geniilor cari au creiat arta armoniei". Geniul artistic, dar, am putea spune că nu creiază frumosul „ci mai mult îl prinde".[2]

Iar toate aceste afirmaţiuni, evident, se găsesc în inspiratorul şi dătătorul de ton al doctrinei creştine de totdeauna, Dionisie Areopagitul, care spune: (frumosul) „este veşnic, invariabil şi neschimbabil; fără naştere şi fără moarte, fără desvoltare sau micşorare... El este frumos în sine şi prin sine, frumos în chip unic şi veşnic. El conţine în sine mai dinainte în mod transcendent, frumuseţa cea primordială, a tot ceeace este frumos".[3] Iar dacă, ca origine, frumosul e transcendent, ca realitate, el nu poate fi decât strălucirea valorii, a unei idei, principiu, a unicului, într'o materie proporţionată, ordonată. Unicul în divers, cum spunea Aristot, sau strălucirea formei, asupra părţii proporţionate a materiei; o strălucire de inteligenţă pe o materie inteligent dispusă, cum spuneau scolasticii, împreună cu J. Maritain de astăzi.

Deci arta nu va putea fi altceva, decât o înzestrare deosebită, care printr'o anumită viziune, din anumite ele-

---

[1] Vezi: Nichifor Crainic: Puncte cardinale în haos (Estetica lui N. Iorga) şi Gândirea, anul XII, Nr. 9—11: Sensul teologic al frumosului.

Tot în Gândirea an. XII Nr. 3, are un judicios articol în acest sens dl V. N. Popescu, astăzi preot, intitulat: „Frumosul şi creştinismul".

[2] Pr. Cicerone Iordăchescu: Studiu introductiv la Dionisie Pseudo-Areopagitul: Despre numele divine. Teologia mistică.

[3] Dionisie Pseudo-Areopagitul: Despre numele divine. Teologia mistică, trad. Pr. C. Iordăchescu şi Th. Simenschi, pag. 37.

mente ale conştiinţei şi naturii, va realiza frumosul. Arta nu va mai trebui să imite servil natura, sau să se reducă la un joc liber al facultăţilor interioare, adică al imaginaţiei cu inteligenţă, ci va fi, cum spune Bacon: „omul adăugat naturei", însă străfulgerat de o lumină transcendentă.

Menţinându-ne încă în lumea valorilor de bine şi de frumos, observăm că atât în gândirea greacă cât şi în religiunea creştină, frumosul are o strânsă legătură cu binele. Dacă la Platon ele se uneau sub acelaş nume (τὸ καλοκαγατία), la Dionisie Areopagitul atât binele cât şi frumosul sunt nume divine, însuşiri, proprietăţi ale divinităţii, una în esenţa sa. Iar J. Maritain, comentând şi interpretând pe Toma de Aquino, uriaşul cugetător al gândirii catolice, inspirat tot din Areopagitul, interpretând gândirea acestuia în cartea sa „Art et Scolastique", arată că frumosul ca şi adevărul şi binele e Fiinţa însăşi luată sub un oarecare aspect; că frumosul, deşi o proprietate a Fiinţei, totuşi se apropie mai mult de bine decât de adevăr, ba chiar poate fi socotit ca o specie a binelui. „Frumosul are un raport esenţial cu apetitul, spune el, pentru aceasta e o specie a binelui. Frumosul este esenţial delectabil. Pentru aceasta, prin natura sa însăşi, el mişcă dorinţa şi produce iubirea, în timp ce adevărul nu face decât să ilumineze".

Aşadar aceste valori, considerate în însăşi natura lor deşi unite în ultima lor esenţă, în însăşi Fiinţa, totuşi frumosul are o strânsă legătură cu binele. Deci arta fiind acea „înzestrare specială" prin care omul iluminat de valorile transcendente dă la iveală, sau realizează anumite bunuri numite estetice, artistul nu se va putea debarasa de valoarea binelui, dupăcum nu va putea fi artist ignorând frumosul. Binele este strâns unit cu frumosul şi nici în creaţia artistică, dupăcum vom vedea mai târziu, ele nu se pot despărţi.

Părăsind acest domeniu al lumii valorilor, vom cerceta problema raportului dintre artă şi morală cu ajutorul şi cu metoda esteticei ştiinţifice şi autonome din timpul nostru, observând că şi pe acest teren transplantată problema, arta şi morala nu se pot despărţi şi ignora.

Arta prelucrează anumite materiale când e vorba de artele plastice, se foloseşte de anumite date ale conştiinţei,

de viaţa însăşi cu toate plăcerile şi bucuriile ei când e vorba de arte cari pun în mişcare reprezentări ale ei, cum e poezia, romanul, epopeia etc. Dar aici se mai pune următoarea problemă:[1] orice lucrător e un artist şi orice produs omenesc e o operă de artă? Unde termină lucrătorul şi unde începe artistul, căci se spune de anumiţi medici, ingineri etc. că sunt artişti în branşa lor? Lucrătorul lucrează mânat, împins de munca sa, de nevoia unui salar, iar artistul de instinctul său artistic. Şi s'a studiat ce a făcut pe primitiv şi ce-l face pe modern să creieze artistic, să contempleze opera de artă. Astfel s'a ajuns la următorul rezultat: jocul în primul rând — de altfel s'a spus că arta e un joc şi H. Spencer a insistat mult asupra acestui punct — magia, munca şi instinctul sexual, au dat naştere creaţiei artistice, artei în genere, iar cel mai specific ar fi instinctul sau nevoia de a plasticiza.

Astfel lucrătorul e împins la lucru din nevoia unui salar; artistul din nevoia artistică. Deşi astăzi s'ar putea spune că şi artistul e nevoit să creieze tot din nevoia banilor, am putea afirma însă că opera creiată numai din nevoia banilor, nu e artă ci numai simulacrul ei, căci adevăratul artist e poeta vates (poetul inspirat), iar nu poeta faber (poetul lucrător). In privinţa metodei, e o deosebire capitală; căci pe când lucrătorul, după un anumit timp, uzând de aceleaşi mijloace, devine un automat, artistul, deşi uzează de oarecare tehnică, măreţia sa stă în originalitate.

Totuşi sunt unele lucruri, unele produse tehnice şi industriale cari sunt calificate drept frumoase, deoarece între frumos şi util nu e un raport de exclusivitate, ci unul de încrucişare, „deoarece frumosul poate fi şi util, precum utilul poate fi şi frumos".[2] Şi acelor produse le atribuim o valoare estetică atunci când ele ating un grad de perfecţiune, când adică un lucru „există şi funcţionează prin sine însuşi, fără sprijinul sau cu sprijinul cât mai limitat al unor factori străini de organizaţia sa".[3] (Va urma)

---

[1] Vezi T. Vianu: Estetica. vol. I. Bucureşti.
[2] Petru Andrei: Filosofia valorii (curs) (Valori estetice) pag. 483.
[3] T. Vianu: Estetica, Bucureşti 1934, pag. 96.

UN PRAZNIC ROMÂNESC: 1 DECEMVRIE

De Preot D. D. ACHIMESCU

Puterea de viaţă a neamului românesc s'a arătat cu prisosinţă dealungul veacurilor, dela primele închegări voevodale şi până în ziua cea mare de 1 Decemvrie 1918, prima zi de mulţumire, de bucurie, de înălţare, de biruinţă totală şi definitivă asupra unui mileniu de umilinţă, de răbdare, de lupte şi sacrificii împletite cu sfinte nădejdi întru ajungerea zilei de azi, care închee, la Alba-Iulia, unitatea politică şi spirituală a poporului român.

Această putere de viaţă a poporului nostru, care prin cei peste 150.000 de Români şi delegaţii tuturor provinciilor româneşti din nordul Carpaţilor, în frunte cu reprezentanţii clerului, decretă şi pecetlui pentru veşnicie unirea cu patria mamă, a fost necontenit alimentată de acelaşi sentiment al unităţii naţionale, care mai străbătuse ca un fulger prin fiinţa neamului nostru, sub Mihaiu Viteazul.

Este îndeobşte cunoscut faptul că înainte de întregirea noastră politică, neamul nostru era unit sufleteşte. Aveam aceeaşi fiinţă etnică, aveam aceeaşi credinţă, vorbiam acelaşi grai, aveam aceleaşi obiceiuri hrănite de aceleaşi tradiţii cari ne dădeau puteri nesfârşite întru păstrarea patrimoniului nostru naţional. Scriitorii şi poeţii noştri, începând cu cronicarii, din ambele laturi ale Carpaţilor, mărturiseau şi răspândeau prin scrierile lor conştiinţa unităţii noastre naţionale.

Dar această idee n'a trăit numai în instinctul poporului românesc de pretutindeni, ci ea a fost şi crezul sfânt al Bisericii noastre ortodoxe, care a ocrotit din pruncie neamul acesta şi l-a călăuzit spre destinele lui. Această Biserică, prin generaţiile ei de umili şi evlavioşi apostoli ce s'au succedat întru cârmuirea spirituală a poporului, printr'o luptă neostoită, vrednică de aceea a martirilor primelor veacuri creştine, a păstrat şi a făcut să crească, ca aluatul

din evanghelie, conştiinţa naţională. Prin Biserică s'a păstrat legătura între toţi Românii. Biserica fiind una — în ciuda hotarelor ce ne despărţeau vremelnic — şi naţiunea se simţea una.

Amintesc aci figura impunătoare a mitropolitului Andrei Şaguna, a cărui sărbătorire, ca un simbol, premerge zilei de 1 Decemvrie. Andrei Şaguna n'a fost numai un dătător de legi bisericeşti, un cărturar profund, un unificator bisericesc, ci a fost şi un bărbat politic clarvăzător al viitorului acestui neam. Eminescu spunea că Şaguna este un bărbat politic „din creştet până'n tălpi".

Intr'adevăr, organizarea pe care a dat-o Bisericii ardelene, rămasă şi azi în vigoare pentru întreaga Biserică, acţiunile sale politice şi diplomatice, răspândirea cărţii româneşti pretutindeni, legăturile ce le întreţinea cu ierarhii din vechiul regat, ni-l arată din plin pe Şaguna ca pe un precursor al unităţii naţionale. Intreita sa activitate bisericească, culturală şi politică duce în mod firesc la ziua de 1 Decemvrie 1918. Dorinţa lui Şaguna de a unifica bisericeşte pe toţi Românii de sub Habsburgi a făcut să se spue încă dela 1850, că o singură Mitropolie în Sibiu, pentru toţi Românii de sub Austrieci, ar însemna ca Daco-România să fie gata. (Prof. Ion Lupaş, în „Universul" No. 2. 1936).

Rolul Bisericii, în trecutul neamului nostru este incontestabil. Fiecare pagină de istorie îl mărturiseşte. Apostolii ei, bisericuţele ei vechi, mănăstirile ei în jurul cărora poporul îşi trăia zilele lui de bucurie şi de amar, păstrând pururea trează conştiinţa naţională, tipografiile ei, din teascurile cărora, se duceau până în cele mai depărtate colţuri româneşti gândul şi slova românească precum şi învăţătura creştinească-ortodoxă, sunt mărturii vii că Biserica era la datorie. Biserica a fost cetatea românismului pe care l-a apărat cu bărbăţie şi sacrificiu. Ea este şi astăzi pârghia de susţinere a neamului; ea este la postul ei de pază, gata oricând pentru jertfă. Azi arată şi strigă pericolul ce ne ameninţă ca neam din partea comunismului, francmasoneriei, sectelor şi străinismului, cari neavând nici o legătură cu patrimoniul nostru naţional, mi-

nează tainic şi stăruitor sufletul nostru. Impotriva acestora, prin slujitorii ei, Biserica duce aceeaşi luptă ca şi în trecut, ca una ce simte cea mai adâncă durere văzând că s'ar fărămiţa ceva din ceeace ea a născut şi a crescut cu atâtea jertfe: sufletul ortodox şi naţional al poporului, pe care ea l-a adăpostit şi încălzit la sânul ei de mamă. Viaţa îşi are mersul ei. Sărbătorim împlinirea unui ideal pentru care s'au jertfit înaintaşii noştri, dar nu trebue să uităm că un alt ideal ne răsare în faţă: să facem din ţara noastră, o ţară civilizată, a culturii, a înaltei moralităţi şi demnităţi, o ţară a unui simţ naţional pur românesc, consolidând astfel pentru veşnicie, în ciuda tuturor uneltirilor vrăşmaşe, unitatea noastră politică, naţională şi spirituală.

Biserica noastră ortodoxă, conştientă că un popor trăieşte prin valorile sale spirituale şi morale, activează intens pentru creştinismul viu şi creator, care singur este în stare să isvorască puteri noui în scopul unei prefaceri totale a sufletului românesc care să dea neamului nostru elitele sociale menite să realizeze integral o Românie a Românilor.

In astfel de gânduri prăznuind ziua de azi, vom face „ca deapururi, pe glia străbună, românul să aibă tot vreme senină".

PROBLEMA SINUCIDERII[1]

De Preot AUREL RADU

In antichitate, filosofii stoici socoteau sinuciderea ca un act de bravură şi în consecinţă o justificau şi o predicau. Astfel Seneca, nu se mulţumea să recomande adepţilor numai acea atitudine de ataraxie, de netulburare sufletească faţă de întâmplările sbuciumate ale vieţii, ci propunea chiar şi un exerciţiu activ, pentru a ajunge la moarte, prin sinucidere, când scrie acestea: „Exerce te, ut mortem et excipias, et, si ita res suadebit, arcessas. Interest nihil, an illa ad nos veniat, an ad illam nos" (Seneca Epist. 69).[2] „Deprinde-te ca pe moarte să o şi primeşti şi dacă astfel te va povăţui împrejurarea, să o şi chemi. Nu importă de fel, dacă ea vine la noi, sau dacă noi mergem la ea". Se pare însă că nici filosofia stoică n'a avut o influenţă practică aşa de mare, încât să provoace o epidemie de sinucideri.

In sfârşit în a patra categorie de sinucigaşi — numită sinucideri gratuite — se înscriu toţi acei sinucigaşi, cari fără să-şi teoretizeze gestul în prealabil — cum face bunăoară Kirilov, eroul lui Dostoevski din romanul „Posedaţii" — şi fără nici o reflecţie asupra actului ce sunt gata să-l împlinească, din pură oboseală şi plictiseală de viaţă, se suprimă. De obiceiu, sinucigaşii din această categorie se recrutează din rândul blazaţilor şi al rataţilor societăţii, deci din lumea celor cari suferă de aşa numitul „spleen". Pentru aceşti obosiţi de viaţă, moartea apare ca o salvare şi deci sinuciderea ca o fericită eliberare de sub povara vieţii. Sufletele acestor oameni sunt golite de orice dor de viaţă şi lipsite de orice forţă morală de rezistenţă.

Această împărţire a sinuciderilor în patru categorii, după cauzele cari le-au provocat, aparţine dlui Biberi şi am reprodus-o în mod rezumativ, pentru a se vedea cum pri-

---

[1] Continuare dela p. 376 urm.

[2] cf. Hand-Konkordanz von Gottfried Büchner p. 897.

veşte un medic cauzele unui fenomen aşa de îngrijorător pentru vremea noastră. E un punct de vedere mai mult materialist, din care priveşte acest autor problema sinuciderii. In ultimă analiză, după dl Biberi, orice sinucidere este condiţionată de structura organică „predispozantă" a sinucigaşului. Cu tot acel dedal de diviziuni şi subdiviziuni, de care face atâta uz dl Biberi, totuşi factorul primordial în problema sinuciderii, îl constitue „terenul organic" al individului. E deci un punct de vedere materialist, sau mai bine zis unul profesional.

Noi dimpotrivă considerăm şi afirmăm că toate cauzele menţionate mai sus — dacă limităm câmpul discuţiei la lumea creştină — pot fi concentrate într'una singură, e adevărat mai îndepărtată, dar singura reală şi adevărată: criza credinţei religioase. Şi aceasta n'o facem din interesul de a simplifica problema şi nici dintr'o manie profesională, ci din convingerea nestrămutată că pe aceasta singură cale poate fi înţeles fenomenul sinuciderii. Prin urmare causa causarum, a sinuciderilor este de ordin spiritual. Absenţa sau anemia credinţii religioase în sufletul insului, este primul movens care deschide astfel perspectiva sinuciderii. Afirmăm prin aceasta primatul factorului religios, a credinţii religioase, care prin prezenţa lui activă în sufletul individului, îl salvează dela orice tentaţie de sinucidere, dupăcum absenţa lui înseamnă de cele mai multeori, pentru individul ajuns în faţa unei greutăţi mai mari din viaţă, sinuciderea sigură.

Cei cari consideră că sinuciderile se datoresc numai cauzelor de ordin patologic şi economic, au în privinţa aceasta — după nimerita expresie a lui O. Spengler — numai „o perspectivă de broască".

Impărtăşesc întru totul punctul de vedere al filosofului creştin N. Berdiaeff, care afirmă că: „orice criză adâncă este înainte de toate o criză a credinţii. Stau ferm pe punctul de vedere, că orice criză serioasă în laturea sa socială şi politică apare ca o suprafaţă, ca un fenomen derivat, rădăcinile ei însă zac în adâncul spiritual şi misterios al existenţii, de aceia şi ieşirea din criză e legată de renaşterea acestor adâncuri". Acestea sunt perfect adevărate şi când este vorba de fenomenul sinuciderii. Prin

aceasta nu voesc să diminuez rolul cauzelor de ordin patologic, economic, de complicaţiuni de ordin sentimental, ca: ură, gelozie... cari netăgăduit că în momentul culminant de slăbire a resortului credinţei, pot avea un rol determinant şi decisiv în efectuarea gestului fatal. Acestea însă sunt cauze de ordin secundar, cari numai declanşează şi promovează o cauză mai adâncă de ordin spiritual. Mântuitorul ne-a spus lămurit că: „Duhul este carele dă viaţă; trupul nu foloseşte nimic" (Ev. Ioan 6, 63) şi cum scrie şi ap. Pavel (II Cor. 3, 6): „Duhul dă viaţă". Omul este puternic şi birueşte toate greutăţile vieţii atâta vreme cât sufletul lui se reazimă pe piatra credinţii; dimpotrivă, din momentul în care omul şi-a pierdut punctul arhimedic al existenţii sale — credinţa religioasă — prăbuşirea lui este iminentă. In felul acesta, sper că am reuşit să stabilesc o justă ierarhizare a cauzelor sinuciderii. La aceiaşi concluzie ajunge şi dl prof. Şerban Ionescu, când scrie: „am putea rezuma cauzele lui (e vorba de suicid) la două şi anume: 1) creşterea acelui individualism exagerat, prin care omul se consideră deplin stăpân asupra vieţii sale, deci desfăcut de orice legătură cu Divinitatea şi 2) materialismul vieţii sociale, care dispreţuind valorile spirituale, a răpit omului puterea idealului conducător în viaţă, lăsându-l pradă ispitelor de tot felul".[1] Acesta este dealtfel punctul de vedere al tezei creştine, cu privire la problema atât de delicată şi de complicată a sinuciderii. Pentru o cât mai complectă demonstraţie a adevărului pe care îl cuprinde teza creştină, mă voiu folosi înainte de toate de analizele geniale pe care marele Dostoevski le-a făcut în sufletul sinucigaşilor şi apoi voiu mai aduce în sprijin o serie de alte fapte de o incontestabilă valoare documentară.

In cele peste 20.000 de pagini scrise de Dostoevski, omenirea află o mulţime adevăruri de ordin psihologic necunoscute până la el. Cu dreptate scrie deci Stefan Zweig în „Trei Maeştri" p. 242: „Dostoevski e cel mai mare psiholog dintre psihologi. Adâncurile inimii omeneşti îl atrag cu o putere magică; inconştientul, subconştientul, insondabilul — aceasta-i lumea sa adevărată. Dela Sha-

[1] Morala Creştină de Dr. Şerban Ionescu p. 209.

kespeare încoace, n'am învăţat dela nimeni atât de mult ca dela Dostoevski despre tainele sentimentelor şi despre legile oculte ale manifestărilor şi interdependenţii lor. Şi, ca Ulyse, singurul care s'a înapoiat din Hades, din lumea subpământeană a morţilor, el ne istoriseşte de lumea infernală a sufletelor." Da! Dostoevski, după expresia aceluiaş autor „e sculptorul incomparabil al anormalului, cel mai mare anatomist al sufletului iritabil şi bolnav, pe care l-a cunoscut vreodată literatura universală." Şi în ce priveşte psihologia sinucigaşilor Dostoevski s'a dovedit un fin şi neîntrecut cunoscător. In deosebi el arată motivele adevărate, cari reţin pe atâţia dela săvârşirea acestui nenorocit act, precum şi cauzele cari conduc pe atâţia inşi la comiterea acestui grav păcat. Astfel Dostoevski, în eroul din romanul „Posedaţii", Alexei Kirilov, întrupează în chip magistral teoria sinuciderii. Acest Kirilov era inginer de profesiune, dar avea şi preocupări de scriitor şi făcea parte dintr'o societate de revoluţionari. La un moment dat, tovarăşii lui îi pun această întrebare: care este preocuparea lui fundamentală atunci când scrie? La această întrebare Kirilov răspunde următoarele: „Eu cercetez motivele pentru cari oamenii nu îndrăsnesc să se ucidă; asta e tot." [1]

(Va urma).

[1] Citatele sunt după cursul despre Dostoevski al dlui prof. N. Crainic.

SPRE ALT DUH
ÎN ÎNVĂŢĂMÂNTUL NOSTRU RELIGIOS DIN ŞCOALA PRIMARĂ

— ALTĂ PROGRAMĂ ANALITICĂ —

De Prof. GHEORGHE MAIOR
Profesor la Şcoala Normală „A. Şaguna"

Omenirea se află iarăş la o răspântie a istoriei şi cere ajutor.

La asemenea vreme de prefaceri, fireşte, nu lipsesc nici reformele, nici reformatorii.

Ajutor real însă nu poate coborî decât tot de sus, dela Părintele Luminilor, cu conlucrarea, bine înţeles, şi a omului.

Am crezut şi cred, că mai binele lumii vine dela înobilarea omului. Cine va îndrepta *real* omul, lăuntrul lui, a îndreptat şi fericit lumea!

Această îndreptare nu ne-o poate aduce decât două puteri: *sufletul* pus în stare să lucreze — nobil conştient şi liber — şi *harul divin*, care potenţează forţele lui dinamice.

In acest înţeles religia şi slujitorii ei au rol principal în mult aşteptata îndreptare a lumii.

Am crezut şi cred, că religia în şcoala primară trebue să urmeze şi să provoace *alt duh*, decât cel de până acum.

Religia vorbeşte în numele Bisericii şi are menirea să sprijinească şi să facă să crească şi sporească Biserica, fără să uite, că totul se clădeşte pe Sf. Scriptură şi pe Sf. Tradiţiune prin lucrarea harului divin şi a credinciosului, şi fără să piardă din vedere *copilul* cu nevoile lui religioase dela diferitele epoci de desvoltare psihică şi fizică, şi că îl creştem pentru viitor.

Recunosc, că duhul învăţământului nu se schimbă prin programe de materii şi de lecţii. Ştiu, că un suflet aprins de propoveduitor-pedagog n'are nevoie poate de un program de muncă oficial. El ştie ce să facă în orice vreme! Nu toţi propunătorii însă sunt suflete de profeţi. Şi în

cazul acesta şi un program îşi are rostul lui. Dacă nu schimbă duhul învăţământul, poate indica drumul de urmat, poate arăta unde sălăşluieşte şi cu ce material se poate cobori pe pământ!

Iată din ce substrat răsare proiectul ce urmează.

Intâmplându-mi-se să fiu întrebat de un propunător de religie, ce să mai facă, fiindcă materia după program a terminat-o — şi era la Crăciun! — şi întâmplându-mi-se cu ocazia unei vizite la lecţii de religie ale unui învăţător să observ acelaşi lucru, am înţeles, că *o programă de materii* la religie trebue desvoltată şi analizată încât să samene a *plan analitic*. Bunăoară în programele de materii se spune scurt: *Iosif*. Propunătorii au înţeles, că au să facă *o lecţie* despre Iosif. Ori pentruca să faci *religie* cu biblicul Iosif în şcoala primară, trebuie să iei cel puţin 11 unităţi pedagogice, deci mai multe lecţiuni în şir; altcum e lucru şi timp pierdut zadarnic. Iată de ce prezint un proiect de programă la religie pentru şcoala primară, care, rămânând propunătorului să puie înaintea unităţii doar data din calendar după orarul său pentru religie, poate fi numit plan analitic.

Ţin să înşir şi ce principii, consideraţii, motivări şi lămuriri m'au condus la întocmirea proiectului ce urmează, pentruca să se înţeleagă şi mai lămurit lucrul ce am făcut.

I.

A. Copiii urmează: 1. Şcoala de copii mici, 2 ani, între 5 şi 7 ani; 2. Şcoala primară, cl. I—IV, 4 ani, între 7 şi 11 ani ai vârstei. 3. Şcoala primară complimentară, cl. V—VII, între 11 şi 14 ani. Şcoala de copii mici nu e înfiinţată în fiecare comună şi unde e înfiinţată nu poate cuprinde pe toţi copiii. La fel, cursul complimentar; în multe locuri unde funcţionează, are clase combinate, cl. V—VII, mai des clasa VI cu VII, şi timpul de instrucţie limitat cu deosebire la lunile de iarnă. În consecinţă programul trebue să ţie seamă de aceste stări reale, cari nu se pot îndrepta, poate nici în curs de 10 ani.

B. 1. Programul trebue să corăspundă desvoltării psihologice a copiilor dela aceste vârste. 2. Să corăspundă şi scopului urmărit de Biserica ortodoxă. 3. Să se potrivească cu realităţile religioase şi sociale din ţara noastră.

C. În consecinţă am considerat că: 1. Biserica urmăreşte mântuirea oamenilor prin desvoltarea în mijlocul lor a caracterului creştin ortodox, făcându-i credincioşi conştii şi activi; deci nu se vor pierde din vedere celece se practică de biserică. 2. Mântuirea aceasta are o linie de desvoltare; avem deci o istorie a mântuirii; — se va evidenţia. 3. Vom avea de urmat principiul cristocentric; nu se va lua decât material care duce la Hristos în T. V., iar în T. N. şi celălalt material, vom arăta real pe Hristos.

În înşişi aceste principii se evidenţiază clar cerinţele pedagogice principale: dela simplu la complicat, dela uşor la greu, dela cunoscut — nu ca date şi numiri, ci ca realităţi ale vieţii — la necunoscut, dela concret la abstract căutând în aceeaş vreme să fie şi practic. Şi fiindcă e vorba de mântuire, nu numai de caracter, se va intra dintr'odată în domeniul mântuirii. Conform hotărârii congresului catehetic dela Sibiu, vom abandona istorioarele morale, — lăsându-le pe seama Limbei române şi a Exerciţiilor intuitive — şi vom începe cu material din Sf. Scriptură.

Şi fiindcă unii elevi cu patru clase primare părăsesc satul, sau peste tot nu mai urmează şcoala, credem că învăţământul religios în primele 4 clase trebue să formeze un tot închegat, rămânând ca în cursul complimentar să se facă numai complectări.

Ca să aflăm materialul absolut indispensabil, pe care apoi să-l repartizăm pe clase, am fixat un minim de învăţături dogmatice, morale şi liturgice, pe cari credem că trebue să le poseadă orice credincios al bisericii noastre şi am căutat părţile din Sf. Scriptură şi Istoria bisericească, necesare documentării lor.

Acest minim îl credem: Simbolul credinţei niceo-constantinopolitan, decalogul, cele şapte taine, faptele milosteniei, fericirile, Tatăl nostru, Impărate ceresc, Sfinte Dumnezeule, Preasfântă Treime, cu oarecari complectări liturgice şi de legislaţie bisericească.

Părţile necesare documentării celor de mai sus şi totodată necesare *a fi prelucrate* în înţeles educativ nu le mai reproduc aici, pentru a cruţa spaţiul revistei şi pentru a nu pune la grea încercare răbdarea cetitorilor. Ceice cu experienţă fiind, le vor găsi uşor, repartizate pe clase, nu după criterii dogmatice, morale sau liturgice, ci după criterii psihologice.

(Va urma)

PLINIREA VREMII

De GHEORGHE ONEŢIU

„Iar dacă a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul său, născut din femee".
Gal. IV. 4.

Omul, plămădit din materie şi spirit, este legătura vie între pământ şi cer, între efemer şi imutabil. Sub scutul proniei divine trăia în deplină armonie cu Dumnezeu şi cu natura ambiantă şi împăcat cu sine însuşi. Condiţia fericirii sale era rezultanta conlucrării harului cu puterile native.

Insă diavolul, spiritul negaţiei, duşmanul implacabil al omului îl face să cadă în disgraţia Creatorului. Prăbuşirea din condiţia quasi-divină, are răsunet lugubru în tradiţia neamurilor. Intreaga omenire poartă în suflet nostalgia paradisului pierdut, când omul „cultiva de bună voie, fără legi şi judecători, credinţa şi dreptatea. Pedeapsa şi frica de pedeapsă nu se cunoşteau. Nici vorbe ameninţătoare nu se ceteau pe table de aramă, nici poporul nu se temea de judecători" (Ovid: Metamorfoze).

Săvârşind ireparabilul, sufletul lui Adam este consumat de nelinişti interne, trăieşte dureroasa moarte a fericirii apuse, simţind fiorul vieţii lipsite de ajutorul cerului. Punctul tragic din implorarea ce omul o face lui Dumnezeu, îl constitue conştiinţa neputinţei omului de a se mântui, de-a se apropia de binele din care se prăbuşise.

Dumnezeu, în nesfârşita lui bunătate, promite omului un Răscumpărător, pentru a-l împăca cu Cerul, a-l sfinţi, a-l pune din nou în comuniune intimă cu El şi a-i sugera perspectiva vieţii eterne. Astfel, el îşi păstrează raiul aspiraţiilor... Sămânţa femeii va sdrobi capul şarpelui. In Avraam se vor binecuvânta toate neamurile... Nu va lipsi domn din Iuda şi povăţuitor din coapsele lui, până nu va veni Mesia şi de El vor asculta popoarele... Iată fecioara în pântece va lua şi va naşte fiu şi vor chema numele lui Emanuel... Clipa de emoţionant conţinut sufletesc vibrează

în revelaţia grea de fericire a dreptului Simion: „Acum slobozeşte pe robul tău, Stăpâne, că văzură ochii mei mântuirea neamurilor...".

Conştient de vinovăţia şi dependenţa sa de Cer, omul a încercat să se apropie de Dumnezeu prin jertfă: oferirea unui obiect preţios în onoarea lui Dumnezeu pentru cel vinovat, exteriorizarea sentimentului prin fapte concrete. „Ea n'a fost altceva decât strigătul tare şi neîntrerupt al omenirii către cer, pentru împăcarea noastră cu Dumnezeu, strigăt ce străbate toate miile de ani ale istoriei, monument ridicat între cer şi pământ ca să mărturisească permanent despre căinţa omenirii" (Hettinger: Apologia, citat de Rojdetvenschi).

„Plinirea vremii" este timpul de pregătire a popoarelor pentru primirea Mântuitorului. Poporul evreu a fost condus la mântuire pe baza descoperirii supranaturale, în timp ce păgânii, cari se abătuseră dela făgaşul descoperirii primordiale, au fost conduşi la aceeaşi mântuire pe baza legii naturale, scrisă în inima şi cugetul lor. Ei neavând lege, făceau din fire ale legii (Rom. 2, 14). Toate popoarele păstrează reminiscenţe paradisiace, continuu împrospătate prin contactul cu iudeii, cari, în vremuri de scepticism general şi de universală confuzie între frânturile din vechea lor credinţă şi curentele filosofice ce invadau istoria, le aprindea dorul după un răscumpărător. Intreaga istorie antică se rezumă la zarathustrica năzuinţă spre cer — muntele fericirii — şi spiritual. „Aşteptarea neamurilor" străbate ca un fir roşu paginile istoriei, dându-i unitate de aspiraţie, de ideal şi de directive spirituale. După concepţia generală, numai un „Sol" al cerului putea să repare ofensa adusă zeului suprem.

La Greci aşteptarea unui mântuitor e cuprinsă în tragedia prometeică. Promoteu, prietenul umanităţii, furând focul — principiul civilizaţiei — din cer şi comunicându-l oamenilor, este înlănţuit de o stâncă inertă şi sfâşiat într'una de vulturul furiei lui Joe. Suferinţa lui are resemnarea senină a mucenicului, aureola sfântului, curajul eroului, glasul viforului, suspinul talazurilor... Ea simbolizează omenirea sfâşiată de vulturul remuşcării şi al conştiinţei păcătoşeniei. Zeiţa Jo îi prezice liberarea în persoana unui trimis

divin. Hercule ucide vulturul, iar Hiron urcă de bună voie rugul pentru protectorul rasei umane. (Eshil: Prometeu). Alte forme pe cari le îmbracă idealul mesianic al spiritualităţii greceşti sunt: „Logos-ul“ lui Plato şi „Invăţătorul universal“ al lui Socrate.

La Romani „Eroul miraculos“, trimis de zeii din cer pentru a reîntrona epoca de aur — reînoirea spirituală la care aspira întreaga lume — se anunţă prin gura poetului Virgil.

Divinităţile Egiptului sunt personificări ale fenomenelor de lumină. Din pliroma divină se înalţă olimpic Osiris, principiul luminii şi al binelui, care este într'o vecinică luptă cu Set, geniul întunerecului şi al răului. Osiris este omorât şi aruncat în valurile Nilului, unde va dormi pânăce Horus, fiul său, îl va răsturna şi-l va readuce la lumină. Horus este mântuitorul lumii, care zace sub povara păcatului şi a morţii.

Pe malul „Gangelui albastru“, în mistica lume indică, conflictul dintre bine şi rău, lumină şi întunerec, virtute şi viciu, este şi mai acut. Lupta dintre principiul proniator — Vişnu — şi cel distrugător — Siva — ia proporţii de epopee. Când Siva pune stăpânire pe lume, Vişnu, sub diferite încarnaţiuni (broască, mistreţ, leu) vine în lume, reîncepe lupta de emancipare şi reabilitează binele.

Perşii, torturaţi de şarpele Ohi, geniul morţii, aşteaptă mântuirea dela Mithra, zeul soarelui.

Dacă am continua sondajul şi în tradiţia altor popoare, am vedea că drumul ce duce la mântuire este legat de divinitate şi depăşeşte veacurile, polarizând în jurul lui întreaga energie spirituală a omenirii.

Lumea antică se ridică până la întrebarea: ce este adevărul? Isus răspunde: „Eu sunt calea, adevărul şi viaţa“.

Pe bolta azurie a Răsăritului se arătă o stea care luminează pe cei cari şed în întunerec şi în umbra morţii şi îndreptează paşii noştri pe calea adevărului şi a păcii. Ea vestea minunea cea mare: pogorârea lui Isus în lume, plinirea vremii.

PREDICĂ LA DUMINECA XXV DUPĂ RUSALII

De Preot MIHAIL NEAGU

Iubiţilor credincioşi,

Dumnezeu ne cunoaşte bine firea noastră păcătoasă. Ne vede dornici de mulţumiri şi plăceri. Dar şi aceea o ştie, că această dorinţă a noastră este de scurtă durată şi că noi dorim ceva mai mult decât mulţumiri şi plăceri trecătoare. Da, noi suntem păcătoşi, aplecaţi spre cele puţin ziditoare, dar din sufletul nostru n'a dispărut sămânţa cea bună, pentru cele vecinice! Alergăm mult după împăcarea poftelor de mâncări şi beuturi, dar în cele din urmă ne întoarcem tot la apa proaspătă dela izvor, lăsată de Dumnezeu pentru toţi, fără plată.

Cum noi oamenii alergăm cu atâta sete după cele pământeşti, Mântuitorul aseamănă împărăţia cerurilor cu o masă gătită pentru toţi cei chemaţi. Cina împărătească la care suntem chemaţi este *viaţa creştinească aleasă*, este *desăvârşirea vieţii*, este *fericirea vecinică!* Nu-i altceva decât trăirea împreună cu Domnul, şederea cu El la masa veciniciei, cunoaşterea vieţii vecinice şi încercarea fericirii ei încă de aici de pe pământ. Cina împărătească este viaţa sufletului, viaţa deplină întru Hristos Dumnezeu, viaţa cu adevărat creştină. Impărăţia lui Dumnezeu o aseamănă Mântuitorul cu o masă întinsă pentru noi toţi. Ea este fericirea vecinică, încoronarea noastră cu toată cinstea şi vrednicia. Este tot ce-şi poate închipui mintea noastră omenească şi mai mult decât atât, pentru că şedem la aceeaş masă cu Impăratul împăraţilor.

Cel vrednic, se bucură de dreapta primire cerească. Celce a trăit în mizerie şi suferinţe, celce-şi pierduse orice nădejde de mai bine, se bucură de primirea ce i s'a

făcut. Păcătosul vede bine că nu este pierdut, căci *Domnul împlineşte cu harul Său toate lipsurile.*

Dumnezeu Isus Hristos „s'a umilit pe sine chip de rob luând," s'a jertfit pe sine pentru noi nevrednicii, ca să ne vadă la masă cu El, întru împărăţia cerurilor. Cel îngropat în noianul fărădelegilor, şade la masă cu Cel fără de păcat. Făptura nevrednică stă alături de Ziditorul ei. Omul stă la masă cu Dumnezeu. Să ne bucurăm şi să ne veselim fraţilor, că păcătoşi fiind, suntem aşteptaţi cu uşile deschise, cu luminile aprinse, cu mesele întinse!

Pare că aud glasul miilor de credincioşi cari strigă: „Părinte, noi n'am auzit niciodată glasul de chemare la această masă. Dacă l-am fi auzit, am fi plecat cu toată inima". Dar ce altceva este sunetul clopotelor ce te cheamă, creştine, la slujbele bisericii? Ce altceva este cetirea şi vestirea evangheliei, din uşa sfântului altar? Dar ce altceva este sfântul potir, ce se ridică sus, în văzul tuturor, la sfânta liturghie şi ne strigă: „Cu frica lui Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste, să vă apropiaţi!" Şi răspunsul nostru la aceste chemări care este?

In loc să alergăm şi să strigăm cu bucurie: „Veniţi, că Domnul ne cheamă," găsim sute şi mii de scuze ca să rămânem departe de El. Unul şi-a cumpărat pământ şi trebue să-l vadă. Altul şi-a cumpărat boi şi trebue să-i încerce. Iarăş altul s'a însurat şi nu poate merge. — Unul este reţinut de afaceri, altul de preamult lucru, iarăş altul de bucurii trecătoare. Pe toţi îi reţine *lumea* cu nesaţiul ei pământesc. *Şi Dumnezeu tocmai de aceea a gătit masă aleasă, ca să lăsăm pământ, câştig şi lucruri trecătoare şi să alergăm după cele vecinice!* Dumnezeu ştie că lumea, cu grijile ei, ne trage tot mai adânc şi mai adânc în mocirla pierzării, de aceea ne cheamă la masa Sa, ca să ne ridice!

Dumnezeu ne îmbie atâta fericire şi mulţumire şi s'ar bucura să ne vadă oameni hotărâţi, creştini ascultători, gata de plecare, — dar nu suntem ceeace ar trebui să fim. Nu suntem nici măcar sinceri. N'avem ţinută bărbătească, ca să răspundem pentru faptele noastre. Incercăm să ne acoperim nevrednicia cu vorbe goale, cu amânări

neiertate. „Acum nu putem pleca după porunca Domnului" este răspunsul nostru. „Prea suntem ocupaţi cu lucruri mari. Să ne ierte Stăpânul ceriului şi al pământului, dar acum nu putem pleca, — poate ceva mai târziu."

Nu ştiu cum se face că-mi aduc aminte de o frumoasă legendă ce trăeşte în părţile răsăritului. „Magii dela Răsărit" în drumul spre peştera din Betleem au întâlnit o femee evlavioasă. Au chemat-o şi pe ea să meargă să se închine noului înpărat. „Viu îndată" a răspuns femeea cu toată căldura inimii şi cu râvnă pentru Domnul, „numai să-mi isprăvesc puţinul lucru ce-l mai am." S'a gătit să plece. A eşit în drumul mare, dar n'a mai dat de urma magilor. I-a căutat în toate părţile şi nu i-a mai găsit. Se spune că, biata femee, îi caută şi azi şi nu le dă de urmă. — Aceasta este pedeapsa întârzierii.

Omul ce întârzie azi să plece după Domnul, şi mâne v'a întârzia. Şi mâne are pământ şi lucru mult. Şi mâne, şi poimâne, are grije de bogăţii. Şi mâne, şi totdeauna, caută mulţumiri şi plăceri, şi niciodată nu va ajunge să plece la masa Domnului. — Păcătosul nu pleacă până ce nu ajunge la disperare, până ce lasă la o parte grija pământului, grija bogăţiilor şi grija plăcerilor deşarte.

Departe de Domnul ne ţine adeseori grija zilei de mâne, slujba, greutăţile familiare, lenea, nepăsarea, inima îndărătnică, — cu un cuvânt — *păcatul!*

Pe zi ce merge răutatea sufletului nostru este tot mai mare şi mai mare. *Păcătueşte amar celce, la chemarea Domnului, întârzie cu plecarea.* Cine este omul care poate spune, că nu este prea târziu până mâne? Cine este sigur că mai trăeşte şi mâne? De loc nu suntem mai siguri de ziua de mâne decât celce zace pe patul de moarte.

Nepăsători rămânem aici în mijlocul tuturor necazurilor. Suntem împietriţi cu inima, deşi suntem chemaţi, deşi drumul ne este deschis. Dar ce ducem cu noi, din toate câte ne leagă cu atâta putere de pământ? Nimic!... Şi totuş ne despărţim atât de greu de cele trecătoare, — nenorociţii de noi! Şi ce sunt toate ale lumii acesteia, în faţa veciniciei? Ce este lumea aceasta în faţa mesei întinse, la care şade Domnul şi ne aşteaptă?

„Cele ce ochiul n'a văzut, nici urechea n'a auzit, nici la inima omului nu s'a suit, acestea a gătit Dumnezeu celor ce-l iubesc pe el şi-l ascultă“ (I Cor. 2, 9)... şi noi, totuş nu vrem să mergem la El.

„Hristos a venit arhiereu bunătăţilor viitoare“ (Evrei 9, 11)... şi noi nu-l ascultăm! Neascultarea noastră nu poate rămânea nepedepsită.

Dacă nu mergem noi, au doar rămâne casa împărăţiei duhovniceşti goală? Mâncările şi beuturile se vor strica? Niciodată! — Căci iată stăpânul a poruncit slugii sale: „Ieşi degrabă la răspântiile şi uliţele cetăţii, şi adu aici pe săraci, pe bolnavi, pe schiopi şi pe orbi. Ieşi la drumuri şi la garduri şi sileşte-i pe toţi să intre, ca să se umple casa mea“ (Luca 14, 21—23). Casa Domnului nu poate rămânea goală. Locul nostru îl vor lua alţii.

La ospăţul cel mare merge *mama* ce-şi duce copilaşii de mână la sfânta biserică!

La ospăţul cel mare merge *tatăl* care se roagă seara şi dimineaţa cu copilaşii săi.

La ospăţul cel mare merge stăpânul şi patronul care-şi îndeamnă lucrătorii şi servitorii la ascultare şi temere de Dumnezeu, la muncă cinstită, la viaţă aleasă creştinească întru Hristos Dumnezeu.

La ospăţul cel mare merge tot creştinul care ştie şi mărturiseşte că: „Aceasta este viaţa vecinică, ca să te cunoască pe tine unul adevăratul Dumnezeu, şi pe care l-ai trimis, pe Isus Hristos“ (Ioan 17, 3). — Amin.

PREDICĂ LA NAŞTEREA DOMNULUI

De Preot AUREL STRĂUŢ

„Răsărit-a lumii lumina..."
(Troparul Naşterii)

Iubiţi credincioşi,

Se apropie 2000 de ani de când „Raza Soarelui" a spintecat întunerecul ce stăpânea în lume. Omul din întunerec şi cel din úmbră privesc la Răsăritul răsăriturilor şi cunosc adevărul „că din fecioara s'a născut Domnul".

Cerul înstelat şi plin de podoabe oferă pământului cel mai preţios dar. Pământul îşi aşteaptă oaspele în măreţia covoarelor sale. Pământenii înstrăinaţi şi depărtaţi de cer sunt lipiţi de bunătăţile pământului şi n'au timp de pregătire să se înfăţişeze la venirea oaspelui ceresc şi pământesc. Pe când noaptea sfântă anunţa bucuria ce se făcea în cer pentru venirea Mântuitorului, pământenii, în loc să participe şi ei la primirea Lui, să se bucure şi să-L bineventeze, s'au încuiat în sălaşurile lor ca să nu fie conturbaţi în tihnitul lor traiu.

Primirea Mirelui sfânt n'au făcut-o oamenii ci animalele. Locaşul de primire pentru El n'a fost salonul palatului ci ieslea peşterii-staul.

Intru întâmpinarea noului Împărat n'a ieşit decât cel mai credincios câine ciobănesc legat la poarta staulului de vite, care în semn de supunere şi recunoştinţă s'a retras la o parte fără zgomot, făcând loc liber Solului şi însoţitorilor Săi pentru a putea intra în peşteră, unde ieslea gătită cu flori de fân le îmbia loc de sălăşluire.

La sosirea lui Isus, liniştea cerului era străpunsă doar de flăcările stelelor. Liniştea pământului o întrerupeau glăsuirile păstorilor cari străjuiau împrejurul turmelor lor.

Nimeni nu bănuia nimic din cele ce aveau să se întâmple. Mărirea Domnului a strălucit peste tot pământul şi îmbrăcat în slavă, îngerul Domnului a apărut înaintea pă-

storilor şi le-a zis: „Nu vă temeţi, căci s'a născut vouă astăzi Mântuitor, care va fi la tot norodul".

Păstorii cuprinşi de calzi fiori şi sfântă bucurie s'au învrednicit să afle despre „naşterea cea fără sământă".

Îngerii binevestitori, o întreagă oaste cerească, lăudau pe Dumnezeu zicând: Slavă în cer, pace pe pământ şi bunăvoire între oameni.

Intunerecul şi umbra morţii de pe pământ au fost împrăştiate de lumina lui Hristos.

Steaua cea luminoasă care s'a arătat dela răsărit, a deşteptat pe „crai", înţelepţii lumii, a deşteptat pe păstori, stăpânii peşterii şi cu toţii şi-au dat seama de micimea lor în faţa Răsăritului răsăriturilor vestit de steaua minunată care i-a învăţat să exclame: „Veniţi să I ne închinăm".

Păstorii şi magii cu însufleţire mare au mers să vadă pe Stăpânul în faşă culcat în ieslea vitelor. Acolo ajunşi, cu daruri l-au dăruit, cu închinăciuni l-au preamărit şi învăluiţi de slava Domnului, cu bucurie l-au preaînălţat.

Păstorii în drum spre turmele lor, „craii" spre împărăţiile lor, vesteau celor pe care-i întâlneau „că s'a născut Mântuitor" (Lc. 2, 11).

Vestea îngerului a străbătut şi s'a lăţit peste tot pământul întunecat de păcat, lăsând pentru toţi oamenii lumină, bucurie, pace şi înfrăţire. Numai lui Irod nu i-a venit la socoteală vestea Naşterii, căci se temea auzind dela arhierei şi cărturari că Impăratul Hristos va stăpâni tot pământul. In el a încolţit teama că va fi detronat.

Mântuitorul nostru s'a întrupat odată pentru toţi pământenii, ca prin naşterea Sa cea luminoasă să curăţească şi să lumineze întunerecul în care orbecăia întreg neamul omenesc din cauza îndepărtării lui de Dumnezeu. S'a născut pentru noi, ca să ne apropie de Dumnezeu. S'a născut ca din naşterea Sa să cunoaştem dumnezeirea Lui în noi şi stăpânirea Lui asupra noastră.

Şi astăzi se vorbeşte de naşterea Mântuitorului Hristos. Aceeaş veste spusă de înger „că s'a născut vouă Mântuitor" răsună mereu în urechile tuturor oamenilor. Despre naşterea lui Mesia grăesc proorocii, vestesc evangheliile, glăsueşte biserica, colindă copiii şi vorbesc toţi oamenii.

Astăzi îl vestim cu toții și mâne iar cu toții să-L uităm? Cine este El și cine suntem noi? El e Fiul lui Dumnezeu cel iubit (cf. Matei 3, 17). Unii dintre noi suntem partizanii lui Irod. Și noi auzim și vorbim de nașterea din Vitleemul Iudeii ca și Irod și pare că ne întrebăm impreună cu el: „Unde este să se nască Hristos!?" de multe ori cu gândul de-a ne scăpa de El.

Cu toate împotrivirile irodiene de atunci ca și de acum, Hristos a venit, s'a născut, a curățit și luminat întunerecul din inimile și mințile oamenilor. Hristos este și va fi prezent în tot locul. Nici moartea cea de trei zile nu l-a putut răpi din lume. Și de atunci în fiecare clipă ne cheamă la El, ne îndeamnă să-L urmăm.

El ne-a lăsat în locul peșterii și a ieslei Biserica, altarul. Biserica e locul unde putem să-L vedem, să I ne închinăm și să ne împărtășim cu El, să călătorim cu steaua Sa ca magii, ducându-I daruri, să-I vestim minunea ca păstorii și să înălțăm cu îngerii din cer imnul: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu".

Hristos vrea să ne renaștem. Să ne desbrăcăm de haina ciuruită de toate relele, să o lepădăm îmbrăcându-ne cu haina luminii Sale. Să ne pregătim trupește și sufletește. Acesta e prinosul nostru de împăcare cu Dumnezeu.

Glasul de chemare a lui Hristos și răsunetul lui sunt în stare să ne smulgă din josnicia noastră, ridicându-ne pe culmile de mărefie trăite la început de păstori, de magi, de apostoli și de atunci încoace de toți urmașii lor.

Steaua sfântă a lui Hristos să răsară în sufletele noastre, să ne lumineze, să ne călăuzească către casa Domnului cea sfântă, ca să sporim în credință și în fapte bune și să petrecem după învățăturile Lui.

Privind spre Răsăritul cel de sus, să cântăm: „răsărit-a lumii lumina cunoștinței...".

ATITUDINI

RECENZIA „CULTURII CREŞTINE" LA CARTEA D-LUI PROF. I. LUPAŞ: „ISTORIA UNIRII ROMÂNILOR"

Cuibul de savanţi dela Blaj e supărat, că dl profesor Lupaş a fost în stare, „ca unul ajuns în mediul prielnic al Universităţii din Cluj," să scrie „cu adâncă cunoaştere a trecutului românesc şi în special a celui ardelenesc" istoria adevăratei uniri a Românilor.

Să nu fie supăraţi pe mediul prielnic ştiinţei dela Cluj, căci dl profesor Lupaş a dat dovadă cam demult că poate scrie bine şi temeinic istorie şi 'n Sălişte bunăoară. Ce e drept, Universitatea din Cluj ar trebui mutată la Blaj, ca profesorii săi să-şi poată asigura prin câte un „Nihil obstat" obiectivitatea. Dacă scria în Blaj, ar fi ştiut dl prof. Lupaş din capul locului, despre care unire vrea M. Sa Regele să i se scrie poporului român, nu mai întreba... Şi atunci nu ajungea să fie criticat de „Unirea" din Blaj şi „România Nouă" din Cluj, cari reprezintă presa română, ştiinţa, obiectivitatea, etc. Mai ales că atunci vrând-nevrând ar fi scris ceva şi despre un domn advocat al Consistorului din Blaj, care ajuns prim-ministru a vărsat belşug asupra Blajului, de puteau crede celibii că s'au întors Habsburgii...

Şi ar fi ştiut atunci, că dacă strămoşii noştri vorbeau latineşte, nu puteau avea nici o legătură cu Biserica Răsăritului. Nici împăraţii Teodosie cel Tânăr şi Iustinian n'au putut avea vre-o legătură cu Biserica răsăriteană, căci şi-au scris în latineşte codicii; ba ultimul are şi nume latin. Căci confesiunea constă în limbă. Nici azi noi n'avem nici în clin, nici în mânecă cu biserica Răsăritului, căci limba noastră şi azi tot latină este.

Atunci n'ar fi scris, că desbinarea Românilor ardeleni s'a făcut cu „plăsmuiri de acte lipsite de temeiul adevărului", ci ar fi afirmat, că protopopii noştri au scris tot cu cirile şi traducerea latină a manifestului din 1698, numai că din textul românesc uitaseră celea patru puncte plus restul.

Ar fi scris că sinodul din 14 Septemvrie 1700 e plăsmuire, căci la sărbători nu se făceau sinoade, ci numai în zile de lucru, cum e 4 Septemvrie. Şi apoi şi actele sinodului din 14 Septemvrie prea sunt necioplite, pe când cele din 4 sunt stilizate după modelul manifestului latin din 1698 — caşi decretul lui Teofil din 1697 — şi după trebuinţele celor ce ar dori să vadă biserica română unită aşezată din început pe temelii juridice. Că actele sinodului din 4 Septemvrie 1700 nu s'au păstrat, nu e nimic. Ce istoric e acela care nu se poate

dispensa de documente? Vor fi ele în arhiva din Strigoniu, cum bănuia Nilles, numai nu le-a aflat, fiindcă nici n'a pus piciorul în acea arhivă. Că de ar fi căutat în ea, le găsea! Dovadă, că dela el încoace le-au găsit savanții blăjeni. E drept că pretinsele semnături ale sinodului seamănă tare a catalog; e drept că acel catalog al protopopilor și preoților se obligase Atanasie prin jurământul său din Viena a-l face; e drept, că Şincai văzuse încă in arhiva vlădiciei Făgărașului acel catalog nelegat de traducerea frauduloasă a manifestului din 1698, ci ambele còpii separat alături (Gh. Popovici: Uniunea, p. 136), dar cine se poate îndoi că ele au ajuns în legătură printr'un sinod din care n'a lipsit nici un preot — căci în ziua de 4 Septemvrie e indulgență plenară, nu se putea îmbolnăvi nici unul — ba cei din Maramurăș vor fi fost îndemnați de episcopul lor Stoica, vicar papal, să vină „în corpore", iar poporul a sporit atunci pentru moment la 200.000 de familii, din cari nici una n'a lipsit dela sinod... etc. Că doar nu se întemeiază biserica unită numai printr'un manifest echivoc, ci prin forme legale! De altfel nici manifestul acela nu este chiar așa lipsit de forme legale, căci și pe el trebue să vedem și ce nu e, căci altfel ne expunem ca Janseniștii, în 1656, primejdiei unei bule în chestia faptului: e scris ori nu e scris? Atanasie iscălea doar prescurtat și indescifrabil, ca funcționarii de azi, punea sigil protopopesc pe iscălitură, să nu se vadă, și împrumuta scrisul celui ce scrisese manifestul, ca să pună post script cu mâna lui despre „vlădica nostru" Atanasie. Iar dacă apoi în 1700 le spunea protopopilor: „Voi sunteți uniți, eu nu", asta o făcea tocmai fiindcă, șmecher, iscălise invizibil!

In sfârșit, dacă scria în alt mediu prielnic, dacă utiliza mai mult pe Bunea—Grama, Barițiu și alți competenți în materie de unire, altfel scria dl prof. Lupaș! Poate trecea mai sumar peste unirea cu frații „schismatici" de peste Carpați, și scria mai mult despre unirea care vrea să ne lege de vecinii din Apus, de peste Tisa, căci de acolo venise mai întâi belșug peste frații uniți.

Dr. ȘT. LUPȘA

MIŞCAREA LITERARĂ

Dr. L. G. Munteanu: VECHIUL TESTAMENT ŞI PENTATEUHUL, Cluj, 1937, pagini 62.

Lupta împotriva Vechiului Testament este astăzi destul de cunoscută. Vechiul Testament este atacat nu numai de duşmanii creştinismului ci şi de unii dintre cei mai buni creştini. Mă gândesc la curentele naţionaliste cari fac această enormă greşală, nu din aversiune faţă de Vechiul Testament, ci din neştiinţă şi din ură împotriva a tot ce e jidovesc sau care are vre-o legătură oarecare cu neamul iudeu. Lucrarea dlui Munteanu are în vedere şi pe unii ca aceştia, pe germanii puţini la număr, cari caută nu numai să înlăture Vechiul Testament, ci să înlocuiască întreg creştinismul cu păgânismul.

Preparator al curentului pornit în contra Vechiului Testament este liberalismul în genere. Astfel se justifică plasarea următoarelor capitole în centrul lucrării: Teologia liberală şi Vechiul Testament şi şubrezenia poziţiei liberale.

Iată concluzia lucrării: Vechiul Testament îşi are locul său bine determinat în creştinism, el este izvor principal de inspiraţie. Prin înlăturarea Vechiului Testament sufere creştinismul însuşi.

Lucrarea are aspectul unei scrieri de popularizare. Se citeşte uşor. E bine să fie făcută obiect de lectură de acei cari uneori merg prea departe în judecarea Vechiului Testament. N. N.

Dr. R. Keussen: DIE WILLENSFREIHEIT ALS RELIGIÖSES UND PHILOSOPHISCHES GRUNDPROBLEM; Freiburg i. Br., 1935. 224 pag. Preţul 5'80 RM.

Problema libertăţii voinţei a preocupat atât de mult — şi preocupă încă şi astăzi — gândirea umană. Intr'adevăr, problema libertăţii voinţei prezintă o importanţă fundamentală din punct de vedere filosofic şi mai ales religios. In viaţa religioasă şi morală libertatea voinţei este hotărâtoare. Pe ea se razimă valoarea şi mântuirea omului. Libertatea voinţei omeneşti este presupunerea fundamentală a toată religiunea şi moralitatea.

Legea morală, naturală şi supranaturală, conştiinţa, ordinea dumnezeiască a răsplăţii şi pedepsei, noţiunea păcatului şi a virtuţii, meritul şi demeritul, ideia mântuirii, toate acestea nu se pot înţelege fără existenţa libertăţii.

Dată fiind această capitală importanţă a ei, libertatea voinţei omeneşti a avut şi are mulţi duşmani. Filosofii vechi au recunoscut-o aproape toţi; unii din cei mai noi o neagă, iar alţii o desemnează

ca o mare problemă (Leibnitz), ca un mister (Malebranche). Insă experienţa internă o confirmă, legea morală o cere, iar istoria o dovedeşte.

Problema libertăţii voinţei devine şi mai complexă atunci când manifestarea voinţei este transpusă pe un plan de viaţă supranaturală şi anume, sub înrâurirea graţiei divine.

Am zăbovit puţin asupra importanţei problemei libertăţii voinţei, ca să trezim un cât mai mare interes pentru prezenta carte a pastorului protestant Dr. Rudolf Keussen. E drept, lucrarea sa nu spune ultimul cuvânt în această mare problemă, dar are meritul de a ne înfăţişa, cu destulă fidelitate, străduinţele neobosite ale spiritului uman de a o rezolva, cari străduinţe sunt concretizate într'o mulţime de sisteme teologice şi filosofice. Valoarea cărţii constă mai ales în faptul că autorul ne prezintă încercările cele mai nouă în această direcţie şi ne pune la curent cu toată literatura apărută în ultimele decenii.

Dispoziţiunea materialului e următoarea:

Cap. I. Problema şi desvoltarea ei istorică. Libertatea voinţei ca epresiune de viaţă.

Cap. II. Libertatea voinţei ca arbitrar şi afirmare a puterii la Epicur şi Nietzsche; libertatea voinţei ca chemare la cunoaşterea de sine (Socrates), ca hotărâre personală (Plato); libertatea voinţei la Plotin.

Cap. III. Libertatea în Vechiul Testament, în etica lui Isus şi la sf. Apostol Pavel.

Cap. IV. Invăţătura despre libertatea voinţei în gnoza creştină (Clement din Alexandria, Origen), în moralismul ascetic (Pelagiu) şi la Augustin.

Cap. V. Toma d'Aquino, Duns Scotus, Bradwardinus şi Dante.

Cap. VI. Luther şi Erasmus, Calvin şi învăţătura reformată despre predestinaţie. Invăţătura catolică despre graţie după reformaţiune, în deosebi a Tridentinului.

Cap. VII. O convorbire asupra libertăţii voinţei între un teolog şi un filosof. (Un capitol foarte interesant şi de o rară subtilitate filosofică).

Cap. VIII. Epilog şi rezultate finale.

Scrisă sobru şi condensat, cartea nu poate fi rezumată, ci trebue citită.

In latura religioasă a problemei, autorul pare a fi de partea determinismului supranaturalist protestant, iar în ceeace priveşte faţa filosofică a problemei, stă sub influinţa cărţii teologului existenţialist Karl Heim: Glaube und Denken (1931).

CORNELIU I. SÂRBU

CRONICĂ

CONGRESUL ASOCIAŢIEI CLERULUI „ANDREI ŞAGUNA" — al XVI-lea dela întemeiere — s'a desfăşurat într'o atmosferă de curată însufleţire ortodoxă românească la Târgu-Mureş, în ziua de 2 Noemvrie a. c. Desbaterile — la cari a participat P. Sf. Episcop *Nicolae* al Clujului — au fost conduse cu tactul binecunoscut de P. C. Păr. Icon.-Stavr. *Dr. Gh. Ciuhandu,* preşedintele Asociaţiei.

In preziua congresului. comitetul Asociaţiei a ţinut o consfătuire intimă.

Programul a fost precedat de sf. Liturghie slujită în măreaţa catedrală ortodoxă, în cursul căreia a predicat Păr. profesor *Ilarion V. Felea,* dela Academia teologică din Cluj. După aceea, s'a făcut deschiderea solemnă a congresului, prin cuvântările preşedintelui şi a P. Sf. Episcop *Nicolae Colan.* P. Sf. Sa a adus congresului binecuvântările I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* şi a dat, cu competenţa pe care i-o cunoaştem, o seamă de soluţii înţelepte în scopul înteţirii acţiunii antisectare pe care este chemată s'o desfăşure preoţimea noastră. Au urmat apoi saluturile reprezentanţilor ministerului cultelor (Păr. D. Antal), a Societăţii a femeilor ortodoxe române (dl avocat T. Popescu) şi ai autorităţilor locale.

Corul conservatorului local a dat în onoarea congresiştilor un admirabil concert religios, după care a urmat masa comună.

In şedinţa de după masă, Păr. profesor *Grigorie T. Marcu* dela Academia teologică „Andreiană" din Sibiu, a citit un referat privitor la problema sectelor, urmat de prezentarea raportului general despre activitatea Asociaţiei, citit de Păr. secretar *I. Bânda,* de raportul asupra gestiunii financiare şi de comunicarea Păr. *R. Grecu* despre problema evreiască şi preoţimea. După aceea, s'au purtat discuţii folositoare asupra mai multor chestiuni de interes actual şi s'au consemnat hotărârile luate în cele 19 puncte ale moţiunii care a fost dată publicităţii prin presă. Vechea conducere a Asociaţiei a fost realeasă în unanimitate.

CONGRESUL „FRĂŢIEI ORTODOXE ROMÂNE". De astă dată, a fost norocul Orăzii să găzduiască Congresul anual al FOR-ului şi să se cutremure trei zile'n şir — 6—8 Noemvrie a. c. — de tunetul conştiinţei ortodoxe naţionale care s'a rostit acolo fără reticenţe. Pentrucă recentul congres al FOR-ului — care s'a desfăşurat în prezenţa luminaţilor noştri ierarhi P. Sf. Episcopi *Andrei* al Aradului, *Nicolae* al Clujului şi *Nicolae* al Orăzii — aceasta a fost: o mani-

festaţie de proporţii grandioase a sufletului ortodox românesc, o dovadă elocventă la superlativ a dinamismului acestei obştii a intelectualilor ortodocşi.

Ce vrea în definitiv Frăţia Ortodoxă Română?

A spus-o răspicat, vitejeşte, la Oradea, prin toţi oratorii cari au grăit congresiştilor şi îndeosebi prin cei doi vrednici înaintestătători ai ei.

Dl prof. univ. *Sextil Puşcariu*, preşedintele FOR-ului, a rostit o cuvântare care desigur va fi surprins pe mulţi. Pe noi însă, nu! Pentrucă noi ştiam de mult că acest învăţat cu renume e un tot atât de vrednic ortodox şi un român pe patriotismul căruia te poţi bizui. Dsa a evocat în cuvinte de foc culmile şi văile realizărilor româneşti din ultimul an şi a indicat cărările acţiunilor viitoare: „Celor ce caută să ne convingă că ideea naţională e perimată din însăşi clipa în care idealul naţional a fost atins, le răspundem că după cucerirea cu armele abia acum urmează cucerirea României în spirit românesc", a spus dsa.

Dl prof. univ. *I. Mateiu*, secretarul general al FOR-ului, a prezentat Congresului un mult aplaudat raport general despre activitatea FOR-ului pe ultimul an. Nici un atac la demnitatea noastră românească n'a rămas fără răspuns, nici un protivnic n'a fost cruţat. „Profitând de slăbiciunile noastre — a spus dsa — adversari din lăuntru şi duşmani dinafară îşi ţeseau hain planurile lor perfide, organizând atacuri îndrăsneţe şi acţiuni de penetraţie disolvantă împotriva noastră. Comunism şi revizionism, sectarism şi catolicism erau forme diferite ale aceleiaşi primejdii ce ne lua cu asalt încercând să zădărnicească afirmarea sufletului românesc în hotarele definitive ale unităţii naţionale".

Păr. Prof. univ. *Dr. I. Lupaş*, a pomenit după cuviinţă pe neuitatul mecenat Em. Gojdu, în documentata conferinţă pe care a ţinut-o cu acest prilej. Eminentul nostru academician a făcut laudabila propunere de-a fi aduse în ţară osemintele lui Gojdu, iar bursierii de odinioară ai fundaţiei care-i poartă numele, să-i ridice din contribuţiile lor o statue demnă de marele lor binefăcător, la Oradea. Dsa şi-a pecetluit propunerea subscriind pe loc, în fruntea listei, 10.000 Lei. Iar la propunerea dlui prof. *T. Neş*, foştii bursieri ai fundaţiei Gojdu au hotărât să restitue bursele de cari au beneficiat, colectându-se îndată suma de Lei 105.000. Subliniem gestul — precum merită!

NOTE ŞI INFORMAŢII

RUGAM călduros pe toţi sprijinitorii, colaboratorii şi cititorii revistei noastre să ne câştige noui abonaţi printre prietenii şi cunoscuţii lor, pentru anul viitor.

Mulţumindu-le tuturor pentru tot ajutorul ce ni l-au dat şi ni-l vor mai da, le urăm cordial sărbători fericite.

IN vreme ce aiurea bisericile creştine sunt închise sau dărâmate de zelul satanicesc al celor fără Dumnezeu, la noi sfintele lăcaşuri se înalţă de sârg. Intr'un interval de timp de abia o lună de zile, I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* şi P. Sf. Arhiereu-vicar *Vasile* au târnosit o mulţime de biserici noui, pe seama credincioşilor noştri din Sighişoara, Vârghiş, Racoşul-de-sus, Biborţeni, Herculean, Bărăşti, Dârlos şi Şelimbăr.

Multe înainte!

„SERIA TEOLOGICĂ" dela Sibiu a pus de curând în librărie, lucrarea Păr. Ilarion V. Felea, profesor la Academia teologică din Cluj, întitulată *Critica ereziei baptiste* (96 pag. Preţul Lei 35). Asupra acestei valoroase lucrări vom reveni mai pe larg în curând.

In aceeaşi colecţie va apărea nu peste mult masivul tratat al Păr. Prof. Dr. D. Stăniloae, rectorul Academiei teologice „Andreiane", despre *Viaţa şi învăţătura sfântului Grigorie Palama.*

PENTRU participanţii la Congresul FOR-ului, Direcţiunea generală C. F. R. a acordat o reducere de 50% din taxele de călătorie, iar pentru Congresul AGRU-lui, 75%.

Noi îl ştiam pe dl ministru Valer Pop la departamentul industriei şi comerţului, nu la cel al comunicaţiilor.

O BUNĂ parte dintre abonaţii noştri nu şi-au achitat încă abonamentul pe anul curent. Unii au şi restanţe mai vechi. Ii rugăm stăruitor pe toţi să ne trimită de urgenţă sumele ce ni le datorează şi să nu mai aştepte înştiinţări individuale cari, pe lângă că sunt neplăcute, pe noi ne costă timp şi bani. „Revista Teologică" a apărut totdeauna la timp şi în condiţiile ştiute. Ea n'a rămas datoare cititorilor cu nimic şi deci aşteaptă să i se răspundă la fel.

Sumarul „Revistei Teologice" pe anul 1937

I. Studii și articole

II. Predici

III. Atitudini

IV. Mişcarea literară

V. Cronică

VI. Note şi Informaţii